

**Ορόσημα Μαιευτικής &
Γυναικολογίας**

Ο ρόλος της μαίας στην Ευρώπη το 16ο-19ο αιώνα

Σ. Ι. Μανταλενάκης

Μετά τα χρόνια του Ιπποκράτη, η Ιατρική κατά τον 3ο - 4ο μ.Χ. αιώνα είχε φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η παρουσία του Σωρανού του Εφεσίου (98-138 μ.Χ.) ήταν καταλυτική για τη Μαιευτική και Γυναικολογία. Το τετράτομο έργο του «Περί Γυναικείων Παθών», το «Τις επιτήδειος Γενέσθαι Μαία» κ.ά.¹ υπήρξαν περίφημα βοηθήματα, όχι μόνο για τους ιατρούς της εποχής εκείνης, αλλά μας δίνουν και μια εικόνα των ιατρικών γνώσεων που είχαν μέχρι τότε αποκτηθεί. Ο διάσημος Έλληνας ιατρός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας θεωρείται από πολλούς ο πατέρας της Μαιευτικής και Γυναικολογίας. Κατά την περίοδο εκείνη αρκετές γυναίκες ασχολήθηκαν με την Ιατρική και ιδιαίτερα μάλιστα με τη Γυναικολογία. Αναφέρονται ενδεικτικά μερικά ονόματα που διασώθηκαν με την πάροδο των αιώνων. Ολυμπιάς η Θηβαία, Σάλπη η Λεσβία, Ελεφαντίς η Ρωμαία (1ος αιώνας π.Χ.), Ασπασία η γυναικολόγος (1ος αιώνας μ.Χ.) κ.ά. Οι τοκετοί από την αρχαιότητα κατά κανόνα γίνονταν από τις πρακτικές μαίες. Πρώτος ο Ιπποκράτης μίλησε για την ανάγκη της εκπαίδευσης των μαιών τον 5ο αιώνα π.Χ.

Με την πάροδο των χρόνων, οι μαίες απόκτησαν μόρφωση και κύρος, φτάνοντας στο απόγειο της εξέλιξης του κλάδου κατά τον 3ο - 4ο αιώνα μ.Χ. Ακολούθησαν τα σκοτεινά χρόνια του Μεσαίωνα. Οι Επιστήμες και οι Τέχνες εξαφανίστηκαν και η Ιπποκρατική Ιατρική ξεχάστηκε στα ζοφερά αυτά χρόνια, που κάλυψαν την Ευρώπη μέσα στο σάβανο της παρακμής.

Η γνώση εμφανίστηκε σταδιακά πάλι κατά την Αναγέννηση. Με την ανάπτυξη της τυπογραφίας και τη δημοσίευση των αρχαίων ελληνικών και λατινικών κειμένων, άρχισε και η συγγραφή και η εκτύπωση νέων ιατρικών βιβλίων. Το 1513 κυκλοφόρησε το πρώτο βιβλίο που αφορούσε στην κύηση και τον τοκετό, γραμμένο από τον Eucharius Rosslin. Το όνομά του ήταν «Der Schwangern Frauwen und Hebammen Rosegarten», «Ο ροδόκηπος των εγκύων και της μαίας» ή απλούστερα «Rosegarten», «Ροδόκηπος»². Ουσιαστικά η συγγραφή αυτή αποτελούσε ένα εικονογραφημένο εγχειρίδιο για τις μαίες και περιλάμβανε έργα της εποχής, έργα του Σωρανού και άλλων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων που είχαν διασωθεί και συγκεντρώθηκαν κατά τον 5ο αιώνα από το Μουσχίονα (Muscio ή Mustio). Τυπώθηκε συγχρόνως στο Hagenaw και στο Στρασβούργο στη γερμανική γλώσσα, με χαρακτηριστικό εξώφυλλο (εικόνα 1). Το έργο αυτό το συνέγραψε όταν υπηρετούσε ως ιατρός στην αυλή της Πριγκίπισσας της Σαξονίας Κατερίνης, στην οποία και ήταν αφιερωμένο. Το 1517 επανήλθε στην παλιά του θέση, ως ιατρός της πόλης της Φρανκφούρτης, όπου

Αλληλογραφία:

Σ. Ι. Μανταλενάκης

Μητροπόλεως 38, 54623 Θεσσαλονίκη
Τηλ/Fax 2310 231433

E-mail: mantalenakis@tellas.gr

Κατατέθηκε: 10/9/09

Εγκρίθηκε: 1/11/09

Εικόνα 1. Εξώφυλλο από το βιβλίο “Rosengarten” του Eucharius Rösslin (1513).

Εικόνα 2. Η αγγλική έκδοση του “Rosengarten” με τίτλο “The Byrth of Mankynd” (1540).

Εικόνα 3. Το βιβλίο του Scipione Mercuri με τίτλο “La Comare Oricoglitrice” (1596).

και πέθανε το 1526. Στη θέση αυτή τον διαδέχθηκε ο γιος του, που είχε το ίδιο όνομα, Ευχάριος, ο οποίος μετέφρασε το σύγγραμμα του πατέρα του στα Λατινικά το 1530. Το βιβλίο αυτό σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα έγινε εξαιρετικά δημοφιλές και ανατυπώθηκε στο Στρασβούργο το 1522, το 1524 και το 1528. Μεταξύ του 1516 και του 1542 μεταφράστηκε στα Γαλλικά, τα Αγγλικά, τα Ισπανικά, τα Ιταλικά, τα Πολωνικά και τα Τσεχοσλοβακικά. Η αγγλική του έκδοση με τίτλο “The byrth of mankynd” κυκλοφόρησε το 1540³ (εικόνα 2). Το βιβλίο αυτό αποτέλεσε πολύτιμο βοήθημα για τους ιατρούς και τις μαίες και χρησιμοποιήθηκε για πολλά χρόνια στην Ευρώπη και τη Μεγάλη Βρετανία.

Ένα άλλο ανάλογο βιβλίο που κυκλοφόρησε στην Ιταλία ήταν το “La Comare Oricoglitrice”⁴, από τον Ιταλό Scipione Mercuri το 1596 (εικόνα 3).

Το επόμενο βιβλίο που εμφανίστηκε κάποια χρόνια αργότερα από το Rosegarten, με μεγάλη επίσης ανταπόκριση, ήταν και αυτό αφιερωμένο στην εγκυμοσύνη και τον τοκετό. Σε αυτό περιγραφόταν η όλη διαδικασία της εγκυμοσύνης και του τοκετού και έμοιαζε σημαντικά με το προηγούμενο. Συγγραφέας του ήταν ο Jacob Rueff (1500-1558), ο οποίος το έγραψε στα λατινικά, με τίτλο “De conceptu generationis hominis”. Η έκδοση αυτή κυκλοφόρησε το 1554 (εικόνα 4). Μεταφράστηκε στα Ολλανδικά (εικόνα 5) και σε άλλες γλώσσες. Ουσιαστικά, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αυτά τα βιβλία ανέτρεχαν στις γνώσεις της Αρχαίας Ελληνικής Ιατρικής και ιδιαίτερα του πατέρα της Μαιευτικής, του

Σωρανού του Εφέσιου. Η πρώτη έκδοση «Των Απάντων» του Ιπποκράτη τυπώθηκε στα ελληνικά και στα λατινικά στη Βενετία το 1526 (εικόνα 6) και μερικά κεφάλαια από το Ρούφο τον Εφέσιο, το Σωρανό και τον Αρεταίο τον Καππαδόκη τυπώθηκαν στα ελληνικά στο Παρίσι το 1554, όπως και άλλα διασωθέντα κείμενα της αρχαίας και πάντα επίκαιρης ελληνικής ιατρικής.

Ambroise Paré

Ένας χωρικός από τη Γαλλία, ο Ambroise Paré (1509-1589) (εικόνα 7), εξελίσσεται στο μεγαλύτερο ιατρό της εποχής. Είναι εκείνος που επανέφερε στην Ευρώπη τη Χειρουργική και τη Μαιευτική, παρόλο που δεν είχε αποκτήσει πανεπιστημιακή μόρφωση. Με βάση και πάλι τις γνώσεις της αρχαίας ελληνικής ιατρικής και με δικές του τροποποιήσεις, ξανάφερε στο προσκήνιο τον ξεχασμένο εσωτερικό μετασχηματισμό του εμβρύου και την απολίνωση των αγγείων στις χειρουργικές επεμβάσεις. Τα δύο βιβλία του της Χειρουργικής και της Γυναικολογίας, τα οποία συνέγραψε στα γαλλικά (εικόνα 8) και όχι στα λατινικά όπως συνηθιζόταν την εποχή εκείνη, αποτελούν σημαντικότερη προσφορά στην παγκόσμια βιβλιογραφία. Επίσης, ίδρυσε στο Νοσοκομείο Hôtel Dieu στο Παρίσι την πρώτη Σχολή Μαιών (εικόνα 9).

Καθιέρωσε και την ειδική καρέκλα τοκετού, η οποία δε διαφέρει σημαντικά από τον αρχαίο ελληνικό μαιευτικό δίφρο. Επί πολλούς ακόμη αιώνες, η Μαιευτική εξασκείτο με ιδιαίτερη σεμνοτυφία, κάτω από τα ρούχα της επιτόκου (εικόνα 10).

Εικόνα 4. Το βιβλίο του Jacob Rueff με τίτλο “De conceptu generationis hominis” (1554).

Εικόνα 5. Εξώφυλλο της Ολλανδικής έκδοσης του βιβλίου του Jacob Rueff.

Ο ρόλος της μαιίας την εποχή εκείνη

Οι τοκετοί παρακολουθούνταν και εκτελούνταν από τις μαιές, των οποίων η εκπαίδευση ήταν υποτυπώδης έως ανύπαρκτη. Στο Παρίσι, στο τέλος του 16ου αιώνα και στις αρχές του 17ου αιώνα, αρχίζει να δημιουργείται παράδοση στη Μαιευτική, με επίκεντρο το Νοσοκομείο Hôtel Dieu. Με την ίδρυση Σχολής Μαιών στο Hôtel Dieu και την αποφοίτηση από αυτήν επιτυχημένων μαιών, δημιουργήθηκε κλίμα εμπιστοσύνης και αποδοχής προς τις εκπαιδευμένες μαιές. Μερικές από αυτές διακρίθηκαν για τις γνώσεις τους και την προσφορά τους στην επίτοκο, καταξιώθηκαν κοινωνικά και αποτέλεσαν σημαντικές προσωπικότητες της εποχής τους.

Στη Μ. Βρετανία, με νόμο του Ερρίκου του 8ου, το 1518, που ιδρύθηκε το Κολέγιο των ιατρών και χειρουργών, προβλεπόταν και η ρύθμιση για την άσκηση των μαιών. Οι πρώτοι μαιευτικοί θάλαμοι άνοιξαν στην οδό Jermyu στο Λονδίνο το 1739, για να μετατραπούν αργότερα στο Μαιευτήριο του Λονδίνου. Το δεύτερο μαιευτικό τμήμα ιδρύθηκε στο Νοσοκομείο Queen Charlotte's το 1752. Στην Altona, κοντά στο Αμβούργο, το 1756 ιδρύθηκε Σχολή Μαιών (εικόνα 11), ενώ είχε προηγηθεί η έκδοση ειδικού εγχειριδίου για την εκπαίδευση των μαιών το 1753⁵ από τον Georg Daniel Bössel (εικόνα 12). Στη συνέχεια ακολούθησε η έναρξη λειτουργίας σχολών μαιών και σε άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις.

Louyse Bourgeois

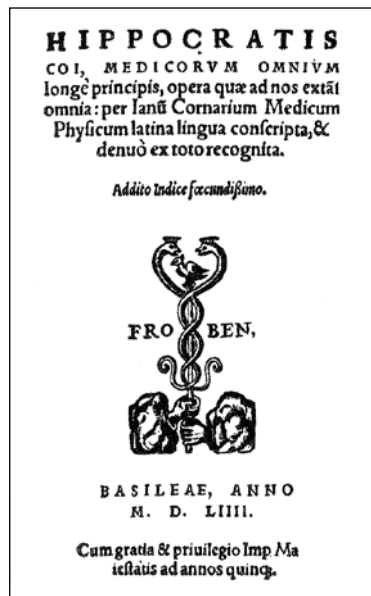
Μια από τις πιο διάσημες μαιές υπήρξε η Louyse Bourgeois (1563-1627) (εικόνα 13), η οποία σε ηλικία 36 ετών ανέλαβε καθήκοντα μαιάς της βασίλισσας της Γαλλίας, Μαρίας των Μεδίκων. Το 1609 υπήρξε η πρώ-

τη γυναίκα που έγραψε βιβλίο Μαιευτικής.

Η Louyse Bourgeois γεννήθηκε το 1563 σε ένα προάστιο του Παρισιού από μια μεσοαστική οικογένεια. Κατοικούσε δίπλα σε έναν κουρέα - χειρουργό, τον Martin Boursier, ο οποίος υπήρξε μαθητής του Ambroise Paré και αργότερα βοηθός του για 20 χρόνια. Γνωρίστηκαν και παντρεύτηκαν και αφού έκαναν το πρώτο τους παιδί, τη Louyse, άρχισε να εξασκεί το επάγγελμά της ως μαιά, βοηθώντας τις φτωχές γυναίκες της γειτονιάς, ακούγοντας τις οδηγίες από το σύζυγό της.

Μετά από κάποιο χρόνο έκανε αίτηση και έλαβε την άδεια άσκησης του επαγγέλματος της μαιάς, παρόλο που φοβόταν μήπως εκθέσει τον Paré στα μάτια των υπόλοιπων χειρουργών. Τελικά όμως κάτι τέτοιο δε συνέβη. Στα 36 της κλήθηκε στα ανάκτορα του Fontainebleau, για να αναλάβει καθήκοντα μαιάς της Μαρίας των Μεδίκων, της Βασίλισσας της Γαλλίας (εικόνα 14), προκειμένου να φέρει στον κόσμο το μέλλοντα Λουδοβίκο XIII. Από εκεί εξελίχθηκε σε μαιά της Γαλλικής Αυλής για 27 χρόνια. Στο διάστημα αυτό ξεγέννησε όλα τα παιδιά της Βασίλισσας και πολλών μελών της Αυλής. Φημισμένη για την προσοχή και τις ικανότητές της ασκούσε μεγάλη επιρροή.

Εκείνη την εποχή άρχισε το συγγραφικό της έργο. Είναι το πρώτο βιβλίο Μαιευτικής δημοσιευμένο από μια μαιά, το οποίο περιλαμβάνει ενότητες όπως Διάφορες Παρατηρήσεις της Στεριότητας, Απώλεια του Ωαρίου μετά τη Γονιμοποίηση, Γονιμοποίηση και Τοκετός και Νόσους των Γυναικών και των Νεογέννητων, πλήρως δοκιμασμένο και εφαρμοσμένο με επιτυχία από την L. Bourgeois, μαιά της Βασίλισσας. Ένα έργο πρωτοποριακό, απαραίτητο σε καθένα, το οποίο πρόσφερε στην Bourgeois παγκόσμια φήμη, αλλά και χάραξε το

Εικόνα 6. Άπαντα Ιπποκράτους, στα ελληνικά και λατινικά. Βενετία 1526.

Εικόνα 7. Ambroise Paré (1509-1589).

Εικόνα 8. Τα έργα του Ambroise Paré (1575).

μονοπάτι για τον François Mauriceau, το διάσημο Γάλλο μαιευτήρα του 17ου αιώνα.

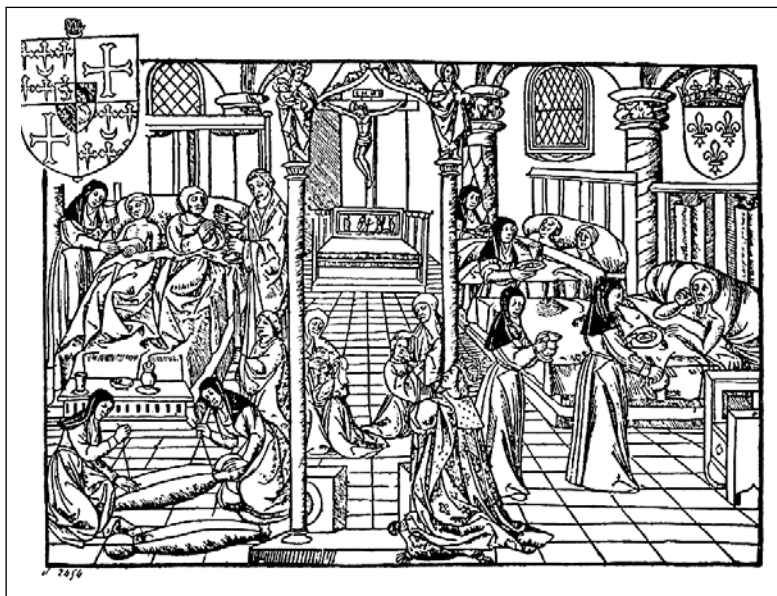
Το 1609 η Bourgeois εκδίδει το σύγγραμμά της⁶, το εξώφυλλο του οποίου ήταν διακοσμημένο με μια αλληγορική εικόνα που παριστάνει την Ανάληψη της Παρθένου με το μικρό Χριστό. Στην πάνω δεξιά πλευρά βρίσκεται ο Πάπας γονατισμένος, ενώ στην αριστερή ο Ιωάννης Προδόρομος. Στο κατώτερο μέρος της σελίδας υπάρχουν δύο γυναικείες φιγούρες, από τις οποίες η πρώτη κρατά ένα παιδί και ένα κέρας της Αμάλθειας με την επιγραφή «Φοβού τον Κύριο», ενώ η δεύτερη έχει στο κεφάλι της την επιγραφή «Ευχαριστώ τον Κύριο» (εικόνα 15).

Το έργο είναι αφιερωμένο στη Μαρία των Μεδίκων, τη σύζυγο του Ερρίκου του 4ου. Το κείμενο, 242 σελίδων, είναι χωρισμένο σε 50 κεφάλαια. Τα βασικά κεφάλαια αναφέρονται στη Στειρότητα, τη Λευκόρροια, την Αμηνόρροια και την Αυτόματη Διακοπή της Εγκυμοσύνης. Η Bourgeois επέμενε στην προσοχή που είναι απαραίτητη, προκειμένου να γίνει η διάγνωση της εγκυμοσύνης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ίδια: «πολλές αποβολές είναι αποτέλεσμα άπειρων και υπερβολικά ανυπόμονων μαιών, οι οποίες κάνοντας βίαιες κινήσεις με το δάκτυλό τους μέσα στη μήτρα, προκαλούν αιμορραγίες και συχνά το θάνατο του εμβρύου». Αναφέρει την πρόκληση του πρόωρου τοκετού, ενώ στο κεφάλαιο 7 περιγράφει 12 θέσεις που μπορεί να πάρει το έμβρυο πριν από τον τοκετό. Για την προβολή με τον ώμο και με το χέρι να βγαίνει πρώτο, υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνεται άμεση επανατοποθέτηση του χε-

ριού, αφού πρώτα μένει για λίγο μέσα σε ένα δοχείο με παγωμένο νερό, στο οποίο θα επανατοποθετηθεί σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Εάν το έμβρυο είναι πολύ αδύναμο για να γίνει αυτό, λιπαίνεται το χέρι του, πριν προλάβει να πρηστεί, επανατοποθετείται και μετά γυρνά από τα πόδια. Επίσης, επιχείρησε να επανατοποθετήσει έναν ομφάλιο λώρο που είχε πέσει έξω από τα γεννητικά όργανα. Περιέγραψε ακόμη πώς να γίνεται εφικτός ο τοκετός με την προβολή του ενός ποδιού. Τέλος, αναφέρεται στην οπίσθια και στην προσωπική προβολή της κεφαλής.

Η Bourgeois σκιαγράφησε τον εσωτερικό μετασχηματισμό και την αντιμετώπιση της δυστοκίας των ώμων. Εφιστά την προσοχή στην πρόωρη ρήξη των υμένων, λόγω του φόβου της πρόπτωσης του ομφάλιου λώρου, εκτός και αν υπάρχει ένα δεύτερο δίδυμο, το οποίο απέτυχε να γεννηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά το πρώτο. Αρκετά κεφάλαια είναι αφιερωμένα στη φροντίδα του νεογέννητου, αλλά και σε κανόνες όσον αφορά στην επιλογή της νοσοκόμας. Στην Bourgeois αποδίδεται η πρώτη περιγραφή του αιμολυτικού ικτέρου, όπου σε τοκετό διδύμων το ένα είναι υδρωπικό και το άλλο πάσχει από βαρύ ίκτερο.

Η Bourgeois επιμένει στο ότι η μαία πρέπει να έχει άριστες γνώσεις ανατομίας της πυέλου. Χωρίς αυτές, η μαία είναι δυνατό να εξωθήσει τη μήτρα αντί τον πλακούντα, πράγμα που όπως αναφέρει η ίδια, είχε συμβεί. Μεσολάβησε ώστε οι μαίες να μπορούν να παρακολουθούν διαλέξεις ιατρών πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Σε ορισμένες αναφορές της περιγράφονται κά-

Εικόνα 9. Νοσοκομείο Hôtel Dieu στο Παρίσι (16ος αιώνας).

Εικόνα 10. Τοκετός κάτω από το ρούχα της επιτόκου (1516).

ποια περιστατικά, τα οποία φαντάζουν μη ρεαλιστικά, όπως π.χ. η περίπτωση μιας γυναίκας η οποία σε μια τρύπα στο στήθος της είχε ένα δηλητηριώδες ερπετό για 10 μήνες!

Μια δευτερεύουσα «Παρατηρήσεων», «Observations», έγινε το 1617, στην οποία περιγράφονταν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε μαιία. Ακολούθησε το ιστορικοκοινωνικό έργο: «Une Vraie Description de la Naissance et la Baptême des Enfants en France», «Μια Αληθινή Περιγραφή της Γέννησης και του Βαπτίσματος των Παιδιών της Γαλλίας», με ανέκδοτα που ενέπλεκαν πολιτικά και ιστορικά πρόσωπα.

Μια σημαντικά εμπλουτισμένη τρίτη έκδοση του «Observations» δημοσιεύθηκε το 1626. Η έκτη έκδοση, του 1634, περιελάμβανε ένα παράρτημα: «Une Collection des Secrets...», «Μια συλλογή μυστικών...», το οποίο επίσης εκδόθηκε ξεχωριστά σε διάφορες παραλλαγές. Τα δύο πρώτα τμήματα της «Συλλογής» ασχολούνταν με ασθένειες των οφθαλμών, των οδόντων, του ήπατος και των νεφρών, με πυρετούς, όγκους, λοιμούς και άλλες καταστάσεις. Το τρίτο τμήμα είναι αφιερωμένο σε γυναικολογικές και μαιευτικές παθήσεις, στις ασθένειες των νεογέννητων, καθώς και στους τρόπους αντιμετώπισής τους, οι οποίοι είναι βασισμένοι στην πολύχρονη πείρα της. Το τέταρτο τμήμα αφορά την περιποίηση και την υγιεινή του σώματος, «Embellissements», «Εξωραϊσμό», των γυναικών. Εκεί παρουσιάζει συνταγές ειδικών παρασκευασμάτων για την αντιμετώπιση των κρεατοελιών και των ουλών από ευλογία, καθώς επίσης και καλλυντικά για τον καλλω-

Εικόνα 11. Η σφραγίδα της Σχολής Μαιών στην Altona, που ιδρύθηκε το 1756.

πισμό του προσώπου και των χεριών.

Εκείνη την εποχή η περιγίπισσα Μαρία των Βουρβόνων Montpensie, την οποία είχε ξεγεννήσει η Bourgeois, πέθανε από επιλόχεια λοίμωξη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συγκεντρωθούν δέκα ιατροί, οι οποίοι συνέταξαν μια αυτοψία και στη συνέχεια δημοσίευσαν ένα έντυπο, με το οποίο καθιστούσαν υπεύθυνη την Bourgeois, κατηγορώντας τη για μη σωστή αντιμετώπιση της περίπτωσης. Αυτή απάντησε αμέσως στέλνοντας την απολογία της το 1627, με την οποία, μετά από την περιγραφή των αιτιών που οδήγησαν στο θάνατο της Δούκισσας, υπερασπίστηκε τον εαυτό της λέγοντας ότι έχει εξασκήσει το επάγγελμα 34 χρόνια πιστά, έντιμα και αποτελεσματικά και όχι μόνο έχει αποκτήσει ένα αναγνωρισμένο πτυχίο μετά από διάφορες εξετάσεις, αλλά έχει γράψει και πολλά βιβλία που έχουν τυπωθεί

Εικόνα 12. Εγχειρίδιο για τις μαίες του Georg Daniel Bössel. (1753).

Εικόνα 13. Louise Bourgeois. (1563-1627).

Εικόνα 14. Βασίλισσα Μαρία των Μεδίκων (1573-1642).

και δημοσιευθεί σε πολλές εκδόσεις και σε πολλές ξένες γλώσσες, για τα οποία πολλοί από τους συγκεκριμένους ιατρούς την έχουν συγχαρεί, λέγοντάς της ότι αποτέλεσαν μεγάλο βοήθημα τόσο για αυτούς όσο και για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Παρά την απολογία της αυτή, η επιτροπή την έκρινε ως μη αποδεκτή και η ιδιότητά της ως μαία της Γαλλικής Αυλής έπαψε να ισχύει. Από τότε, ο Λουδοβίκος XIV απαίτησε να παρευρίσκεται πάντα ένας χειρουργός στους βασιλικούς τοκετούς. Ανεξάρτητα όμως από αυτά τα γεγονότα, οι «Παρατηρήσεις», «Observations» της Bourgeois συνέχισαν να ασκούν επιρροή και επανατυπώθηκαν πολλές φορές στη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Δανία και την Αγγλία.

Ο Goodell, το 1876, παρουσίασε το έργο της Bourgeois στην Ιατρική Εταιρεία της Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ. Ο Robb σχολίασε το έργο της στο περιοδικό του Νοσοκομείου John Hopkins των ΗΠΑ. Πρόσφατα, ο Longo επανέρχεται για να τιμήσει το έργο της, το οποίο πραγματικά αποτέλεσε μια αξιόλογη και φωτεινή προσφορά στα δύσκολα χρόνια της Αναγέννησης, ανοίγοντας νέα μονοπάτια στους μετέπειτα επιστήμονες.

Άλλες διάσημες μαίες

Μια άλλη διάσημη μαία, η οποία έζησε στη Γερμανία, ήταν η Justine Dittrichin Siegemundin. Θεωρείται ως η πιο διάσημη μαία των γερμανόφωνων κρατών. Πολλές φορές αναφερόταν ως ευσεβής Justine για τις αναφορές που έκανε στο θεό. Αρχισε τη σταδιοδρομία της ως δημοτική μαία στην πόλη Liegnitz και στη συνέχεια εξελίχθηκε σε μαία της αυλής του Βρανδεμβούργου και της Πρωσίας. Το 1688 εκλήθη στο Βερολίνο από το Μ. Δούκα της Πρωσίας Φρειδερίκο - Γουλιέλμο για τον

τοκετό της γυναίκας του Λουΐζας - Εριέττας. Από τις σημειώσεις που κρατούσε κατά τη διάρκεια εξάσκησης του επαγγέλματός της έγραψε ένα πολύ αξιόλογο βιβλίο για την εποχή εκείνη σε μορφή διαλόγου. Το εξέδωσε το 1690 με τίτλο «Die Chur Brandenburgische Hoff Were Mutter»⁷. Μεταξύ των άλλων εικονογράφησε και περιέγραψε πολύ κατανοητά τον εσωτερικό μετασχηματισμό (εικόνα 16). Έτσι, μετά από δεκατέσσερις αιώνες η περίφημη «στροφή» του Ιπποκράτη επανέρχεται, για να βοηθήσει την επίτοκο και να διασώσει το έμβρυο.

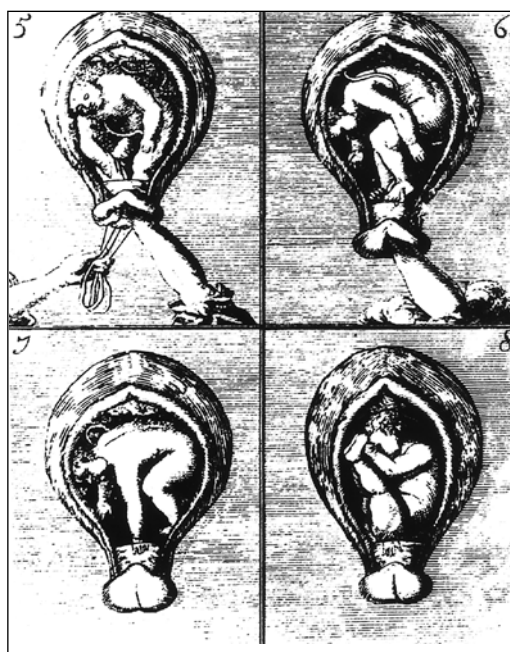
Στην Αγγλία, η πρώτη Αγγλίδα μαία συγγραφέας ήταν η Mrs Jane Sharp στο Λονδίνο, η οποία το 1671 έγραψε το «The Midwives Book», «Το Βιβλίο των Μαίων»⁸.

Μια άλλη διάσημη Αγγλίδα μαία ήταν η Elizabeth Nihell, που σπούδασε στο Νοσοκομείο Hôtel Dieu στο Παρίσι. Ήταν γνωστή για τις ειρωνικές επιθέσεις κατά του γνωστού Άγγλου μαιευτήρα William Smellie. Έγραψε το «Treatise on the Art of Midwifery», «Πραγματεία στη Μαιευτική τέχνη» το 1760, αν και θεωρείται μάλλον ότι το έχει γράψει ο σύζυγός της.

Άλλες σπουδαίες μαίες στη Γαλλία ήταν η Angélique Marguerite du Coudray (1712-1789). Την είχε διορίσει ο βασιλιάς Λουδοβίκος ο 16ος ως Maître Sage - Femme (διδάσκουσα μαία) στο Παρίσι. Η Αγγελική έδειξε ιδιαίτερη αυταπάρηση στην εκτέλεση της αποστολής της. Γύρισε ολόκληρη τη Γαλλία, αλλά και άλλες χώρες, για να βοηθήσει στην καταπολέμηση της μάστιγας της επιλόχειας λοίμωξης, που έσπερνε το θάνατο την εποχή εκείνη. Έγραψε την «L'abrégé de l'art des accouchements», «Σύνοψη της τέχνης των τοκετών», το 1777⁹ σύγγραμμα με μεγάλη απήχηση και στο εξωτερικό. Το 1998 είχε κυκλοφορήσει ένα βιβλίο αφιερωμένο

Εικόνα 15. Εξώφυλλο βιβλίου της Louyse Bourgeois (1609).

Εικόνα 16. Εσωτερικός σχηματισμός από το βιβλίο της Justine Dittrichin Siegemundin (1691).

σε αυτήν με τίτλο “The King’s Midwife: A History and Mystery of Madame du Coudray” (εικόνα 17).

Μια νεώτερή της, η Madame Marie Louise la Chapelle (1769-1821), είναι η τρίτη Γαλλίδα μαία που έγραψε επιστημονικό σύγγραμμα, “Pratique des Accouchements”, «Πρακτική των τοκετών», με μεγάλη κοινωνική απήχηση. Εκτός από αυτές υπήρξαν και άλλες διάσημες μαίες, οι οποίες λόγω των στενών σχέσεων που είχαν αναπτύξει με τις Βασιλικές αυλές της Ευρώπης είχαν γίνει παντοδύναμες. Με δυσκολία οι μαιευτήρες μπόρεσαν σταδιακά να τις εκτοπίσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο βασιλιάς Λουδοβίκος 14ος, ο οποίος αντικατέστησε την περίφημη Madame Perone με το διάσημο μαιευτήρα Jules Clement, αρχίζοντας από τις παράνομες συζύγους. Επίσης, η Perone φέρεται ότι είχε αναμειχθεί κατά τον τοκετό της βασιλίσσας Άννας της Αυστριακής στην εξαφάνιση του διδύμου αδελφού του Λουδοβίκου από τον πανίσχυρο καρδινάλιο Richelieu. Από εκεί πιστεύεται πως ξεκινά η περίφημη ιστορία του σιδηρού προσώπου.

Marie Anne Victoire Boivin (1773-1841)

Μια από τις πιο διάσημες και μορφωμένες μαίες στις αρχές του 19ου αιώνα ήταν η μαία Madame Boivin (εικόνα 18), η οποία σπούδασε στο μαιευτήριο του Παρισιού και εργάστηκε σε αυτό από το 1797 μέχρι το 1811. Συνέγραψε σημαντικά επιστημονικά έργα για τη μαιευτική και σχεδίασε το πρώτο μητροσκόπιο με δύο σκέλη. Το 1812 εξέδωσε το πρώτο της βιβλίο με τίτλο “Mémorial de l’art des Accouchements”, «Αναφορά στην τέχνη των τοκετών». Η πιο ενδιαφέρουσα παρα-

Εικόνα 17. Ange-lique Marguerite du Coudray (1712-1789). Το 1998 έχει κυκλοφορήσει “The King’s Midwife: A History and Mystery of Madame du Coudray”.

Εικόνα 18. Η μαία Marie Anne Victoire Boivin.

Εικόνα 19.
Ανδρας
μαιευτής
(αρχές 19ου
αιώνα).

τήρησή της αφορούσε στη μύλη κύηση και εκδόθηκε με τίτλο “Nouvelles Recherches de la mole Vesiculaire ou Grosse Hydatique”, το 1827, «Νέες έρευνες για την κυστική μύλη ή υδατική κύηση». Το 1833 παρουσίασε το “Traité Pratique des Maladies de l’ Utérus et de ses Annexes”, «Πρακτική θεραπεία των ασθενειών της μήτρας και των εξαρτημάτων της»¹⁰. Μεταξύ των άλλων θεραπευτικών τεχνικών, προτείνει τον ακρωτηριασμό του τραχήλου σε περίπτωση καρκίνου. Τα πατριό της όνομα ήταν Gillian. Έμεινε χήρα στα τριάντα της χρόνια και τις δημοσιεύσεις τις έκανε ως χήρα Boivin. Το πανεπιστήμιο του Marburg της απένευσε τιμητικά τον τίτλο του ιατρού. Ο διάσημος Γάλλος καθηγητής της χειρουργικής Dupuytren την εμπιστευόταν απόλυτα και έλεγε χαρακτηριστικά ότι πάνω στην άκρη του δακτύλου της υπάρχει μάτι.

Από το 16ο μέχρι το 19^ο αιώνα, στη μαίευση των γυναικών κυριάρχησαν οι μαίες απόλυτα. Το 19ο αιώνα έκαναν την εμφάνιση και άνδρες μαιευτές (εικόνα 19), ενώ γύρω στο τέλος του παρουσιάστηκαν, κυρίως στη Γαλλία, μαίες πρώτης κατηγορίας, με πολυτελή ιατρεία και ανάλογη προβολή (εικόνες 20, 21). Οι σχετικά λίγοι μαιευτήρες που υπήρχαν καλούνταν σε δύσκολα και σοβαρά περιστατικά.

Η κοινωνική προσφορά των μαιών όλα αυτά τα χρόνια υπήρξε μεγάλη, γιατί εργάστηκαν κάτω από δύσκολες και αντίξοες συνθήκες με αυταπάρηση εκτελώντας κατ’ οίκον τοκετούς. Οι Ευρωπαίες μαίες, εφοδιασμένες με περισσότερες ή λιγότερες γνώσεις, αλλά με σημαντική εμπειρία και πάθος, ανταποκρίθηκαν κατά κανόνα στα σοβαρά καθήκοντά τους κατά ικανοποιητικό έως εξαίρετο τρόπο.

Εικόνα 20, 21. Διαφήμιση μαίας 1ης κατηγορίας.

Summary

Mantalenakis SJ.

The role of midwives in Europe between 16th and 19th century.

Helen Obstet Gynecol 21(4):287-295, 2009

Since ancient times, midwives played an important role helping women in deliveries, though they had not any special training and their knowledge was empirical. Hippocrates at the 5th century BC was the first who suggested some basic training for practicing midwives. Seven centuries later, at the era of Soranus the Ephesian, the Greek physician of Roman Empire, who was considered as the father of Obstetrics and Gynecology, a considerable improvement was made at the attendance of the deliveries. Besides the educated midwives, a number wom-

en obstetricians were at the service of pregnant women. At the dark ages of Medieval, any knowledge acquired in Medicine disappeared. The Medicine is coming back in Europe at the 16th century. A French peasant, Ambroise Paré (1509-1589), without any training at university became a great surgeon and an obstetrician at the hospital Hôtel Dieu in Paris. He established at the same time the first school of Midwifery. Soon the hospital Hôtel Dieu became the centre of obstetrics in Europe. Louyse Bourgeois (1563-1627) was one of the most famous midwives in France. At age 36 she was invited at the Palace of Fontainebleau for the delivery of Queen Maria of Medici. She remained the next 27 years as the midwife of the French Court. In 1609 she presented her book in obstetrics "The Observations", which was the first book published ever by a midwife. Other famous midwives were Justine Dittrichin Siegemundin, in Germany, Mrs Jane Sharp, in London, who in 1671 wrote "The Midwives Book" and Angelique Marguerite du Coudray (1712-1789), who was appointed as *Maîtresse Sage - Femme* by the king Louis 16th. Younger was Madame Marie Louise la Chapelle (1769-1821), who was the third French midwife who presented a book, the "Pratique des Accouche-

ments". In this era, it was a great number of midwives with great scientific and social presence. From 16th to 19th century midwives were present almost in all deliveries in Europe with different experience and training.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σωρανός ο Εφέσιος (98-138 μ.Χ.) «Περί Γυναικείων Παθών», «Τις επιτήδειος Γενέσθαι Μαία».
2. Rosslin Eucharius (1517) "Der Schwangern Frauen und Hebammen Rosegarten".
3. Rosslin Eucharius (1540) "The byrth of mankynd".
4. Mercuri Scipione (1596) "La Comare Oricoglitrice".
5. Bössel, Georg Daniel (1753) "Grunblegung jur Hebammen-tuften".
6. Bourgeois Louyse (1609) "Les Observations".
7. Siegemundin, Justine Dittrichin (1690) "Die Chur Brandenburgische Hoff Were Mutter".
8. Sharp, Jane (1671) "The Midwives Book".
9. du Coudray, Angelique Marguerite (1777) "L' abrégé de l' art des accouchements".
10. Boivin, Marie Anne Victoire (1833) "Traité Pratique des Maladies de l' Utérus et de ses Annexes".